

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: The sovereign state and its competitors: An analysis of systems change
Oversloot, J.

Citation

Oversloot, J. (1996). Boekbespreking van: The sovereign state and its competitors: An analysis of systems change. *Acta Politica*, 31: 1996(2), 190-192. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450405>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450405>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

H. Spruyt, **The sovereign state and its competitors: An analysis of systems change**. Princeton University Press, Princeton (N.J.) 1994.

Henk – Hendrik – Spruyt heeft een zeer interessant boek geschreven. *The sovereign state and its competitors* leest bepaald niet vlot weg en het boek bevat ondanks de bescheiden omvang nogal wat redundantie (de tekst neemt 194 pagina's in beslag, waarna 70 pagina's noten en een bibliografie van 19 bladzijden volgen), maar het is wel een boek dat aandacht en waardering verdient. De vragen waarop Spruyt antwoord poogt te geven luiden: Hoe en waarom heeft de staat gewonnen van andere politiek-economische organisatievormen? en Hoe is de staat zelf tot stand gekomen? Wat Spruyt zelf zijn hoofdvraag noemt levert het minst interessante antwoord op. 'The task before us', schrijft hij in zijn inleiding, 'is to ponder whether or not a change in the current system of sovereign states is likely, and whether we may be witnesses to profound alterations in the conduct of international affairs'. En hij vervolgt: 'This work examines the past to provide clarity in our meditations on the future' (p.7). Spruyts onderzoek van het verleden, waaraan hij acht hoofdstukken besteedt, is verreweg het interessantst.

Het begin van de staat en zijn alternatieven is volgens Spruyt verbonden met de toename van de handel en de opkomst van steden. De aard van de handel doet er in dit verhaal toe. In het Noorden van Europa (aan of in verbinding met de Noordzee en de Oostzee) ging het om handel met lage winstmarge bij groot handelsvolume over lange afstand; in Noord-Italië hoge winstmarge bij gering volume over lange afstand; en in Frankrijk regionale handel. In Noord-Italië was de aard van de handel zodanig dat enkele steden konden hopen en er ook in slaagden om, elk voor zich, de handel in bepaalde waar en/of met bepaalde gebieden meer of minder tijdelijk te monopoliseren. In het noorden konden afzonderlijke steden dat niet, maar een liga van steden wel. Hoe werd Frankrijk prototype van 'de staat'? De koning van Frankrijk, die een beperkt eigen domein had, ging coalities aan met steden ook buiten zijn directe domein, dat wil zeggen: hij verleende stadsrechten. Zijn 'bijna gelijken' in Frankrijk bleven daarin achter, zodat de koning van Frankrijk zich daardoor ook in feitelijke macht boven de groten van het rijk verhief.

De keizer van Duitsland zocht voor zijn Italiaanse aspiraties steun bij feodale heren in Duitsland, negeerde de handelscentra daar, maakte zich daarmee afhankelijk van de twijfelachtige steun van de feodale groten; en die kleinere en grotere feodale heren op hun beurt konden geen weerwerk bieden tegen het zelfstandigheidsstreven van de opkomende steden. Die steden verbonden zich in hanze-liga's, waarvan de sterkste, belangrijkste en langstlevende bekend is als de Hanze.

In Noord-Italië slaagden steden erin zich te ontwikkelen los van een hoger heer (los ook van de Duitse keizer), terwijl zij lagere adel in hun handelsactiviteiten betrokken en ook feitelijk opnamen in hun steden, die elk voor zich sterk genoeg waren om geen permanente alliantie te hoeven aangaan.

Spruyt laat vervolgens deze drie (proto-)typen met elkaar concurreren: de stadstaat, de Hanze, de staat. Dit betekent dat hij niet probeert te bewijzen dat de staat

'de beste' is gebleken, maar dat de staat de beste is gebleken in de omstandigheden waaronder werd geconcurrerd, en vervolgens – 1648 is hierbij de cruciale datum – dat de staat, dat staten, de omstandigheden gingen medebepalen waaronder werd geconcurrerd. Tijdens de vredesonderhandelingen in Westfalen werden niet aan de staat 'vormgelijken' (zoals de Hanze) niet meer als onderhandelingspartner erkend.

Ik heb veel waardering voor Spruyts studie. Zij toont zeer duidelijk de zwakheden van de (weinige) concurrerende theorieën over de oorzaken van de opkomst en het succes van de staat, zoals met name die van Charles Tilly. Tilly verklaart de opkomst en het succes van de staat al te eenvoudig uit het superioriteit van de staat als 'oorlogsorganisatie'. Spruyt laat onder meer zien hoe lang de staat daarin in feite niet superieur was aan stadstaat en Hanze. Tilly heeft er met Spruyt echt een concurrent bijgekregen. Ik zal verder kort zijn met mijn lof en de nadruk leggen op wat mij in het boek niet overtuigt.

Spruyt plaatst de opkomst en het succes van de staat met veel profijt in een evolutionair perspectief. Hij verwijst daarbij expliciet naar het werk van bioloog en paleontoloog Stephen J. Gould, in het bijzonder naar het mede door Gould geijkte begrip 'punctuated equilibrium', door Spruyt nader omschreven als 'a dramatic shift along several dimensions simultaneously in response to a powerful environmental change' (p. 7). Volgens Gould vindt het verschijnen en verdwijnen van soorten in betrekkelijk korte tijd plaats, gevolgd door een langere periode van betrekkelijke onveranderlijkheid van soorten en soorten-diversiteit. Als ik Spruyts analogie goed begrijp dan verschijnen er in, zeg, de twaalfde eeuw een aantal nieuwe 'soorten': de (proto-)staat, de Hanze, de stadstaat. De 'powerful environmental change' wordt op gang gebracht door de opkomst en groei van steden, waarop door oude machthebbers verschillend wordt gereageerd, waardoor nieuwe politiek-economische organisatievormen verschijnen. Ook als we Spruyts datering aanhouden en 1648 als 'einddatum' accepteren, duurt de periode van variatie en selectie niet minder dan 500 jaar, wat in de Europese geschiedenis moeilijk een korte periode genoemd kan worden. Wat dit betreft lijkt me de verwijzing naar het idee van 'punctuated equilibrium' niet helemaal passend.

De verwijzing past nog minder als je de overwinning van de staat later dateert, niet omstreeks 1648, maar in de twintigste eeuw; en er zijn goede redenen om de twintigste eeuw te nemen. Als 1648 als cruciale datum moet gelden worden (latere) imperia eigenlijk ook als 'staten' beschouwd. Als men dat doet maakt men echter van 'de staat' een zo ruime categorie dat ik dan ook niet meer begrijp waarom in een eerdere periode de Italiaanse stadstaten (met een 'hoofdstad' en onderworpen steden en ommelanden vallende onder de exclusieve machtsaanspraak van de betreffende 'hoofdstad') wel als 'een andere soort' moeten tellen.

Mijn derde en laatste punt nu. Spruyt onderscheidt drie politiek-economische organisatievormen: de stadstaat, de Hanze en de staat (met Frankrijk als het voorbeeld). Spruyt maakt overtuigend duidelijk dat territoriale omvang en inwonersaantal het succes van de staat niet hebben gepredetermineerd. Want, zegt hij: kijk naar de stadstaat Venetië. Venetië was wat territoire en inwonertal betreft veel kleiner dan

Frankrijk, maar net zo groot als Portugal en de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Dat is een rare vergelijking. De Republiek was inderdaad niet groter, maar de republiek kan moeilijk worden opgevoerd als een staat zoals Frankrijk of Engeland. De Republiek was een 'raar ding', dat, zou je kunnen volhouden, en dat zou je tot het einde van de achttiende eeuw kunnen volhouden, minder op een staat leek dan de stadstaat op een staat leek. Je zou het verschijnen van de Republiek wel kunnen beschouwen als het resultaat van mislukte staatsvorming. Dit betekent evenwel slechts dat er na de opkomst van de drie behandelde kandidaten voor nieuwe soorten (12e eeuw: staat, stadstaat en Hanze), maar nog vóór het selectie-proces was voltooid, en voltooid betekent altijd voorlopig voltooid, een vierde mededinger verscheen, die het met de Hanze en de stadstaat uiteindelijk ook tegen de staat heeft afgelegd.

Spruyt sluit zijn boek af met hoofdstuk 9 over 'Character, tempo and prospects for change in the international system' (p.183-194); sprekend over de toekomst verliest het boek echter zijn kracht en biedt Spruyts evolutionair perspectief weinig steun meer.

J. Oversloot

K. van Kersbergen, **Social capitalism: a study of Christian democracy and the welfare state**. Routledge, London 1995, £ 40.00

Social capitalism is a study on a topic which has been neglected in the comparative study of public policy: its author focuses attention on the impact of Christian Democracy on the welfare state and traces the historical and intellectual origins of the Christian democratic middle way between laissez faire capitalism and social democratic welfare state capitalism. The book is divided into four major parts. Chapters 1 and 2 introduce the starting point of the author's journey through theories and data of the welfare state: he departs from the limits of the social democratic explanation of welfare state differences. Long term trends in political entrenchment of Christian democracy in Western Europe in 1870 to 1960 and the results from a closer overview of Christian democracy in Germany, Italy and the Netherlands in the post-1960 era are presented in the next two chapters. Chapters 5 to 8 explore from a comparative angle the extent to which the strength of Christian Democracy and interaction effects between Christian Democracy and Social Democracy parties have impacted upon the size and the structure of the welfare state in eighteen economically advanced democracies. The trend from charity to status oriented social justice and the intellectual origins of Christian Democracy and Social Capitalism are in the center of the discussion of chapters 9 and 10. The last chapter concludes and opens a new research frontier through the view that the exhaustion of social capitalist arrangements is currently draining the Christian Democracy movement's power resources.

The overall result of *Social capitalism* is that a distinctly Christian democratic variety of welfare state regimes is to be distinguished from the liberal and the social democratic varieties. That regime ('social capitalism') resembles the social democratic welfare state in its generous spending on social protection but it differs from its more leftist oriented counterpart in several important aspects, such as 1) the preference for social security transfers rather than for labour intensive social services, 2) the limits imposed on state intervention and the preference for subsidiarity rather than etatist interventionism, 3) the inclination to support families and status groups rather than social classes, 4) the emphasis on traditional rather than progressive gender relationships and 5) the use of private property as social policy.

Social capitalism is a well argued, concise treatment of the relationship between Christian democracy and social policy. It has something fresh to say by focusing attention on the impact of variables which have been neglected so far in most of the comparative contributions to the study of the welfare state. Moreover, the theory advanced in the book follows convincingly from the evidence. And the evidence is derived from a large body of English, Dutch, German and Italian literature and a rich data base; comprising highly aggregated data on eighteen OECD nations, qualitative data from more detailed analysis of three major cases – Germany, Italy and the Netherlands – , and the fruits from reading and reconstructing documents on the intellectual origins of social capitalism. Last but not least, the author has presented his contribution in a well-argued and accessible fashion. My only reservation concerns the final ten pages of the book in which the author hypothesizes the 'decomposition of Christian democracy'. According to Van Kersbergen, that decomposition is largely due to the 'exhaustion of social capitalist arrangements'. However, the data presented in this section is not sufficient to prove that view. Moreover, that view should be checked against the hypothesis (which can be derived from Social Capitalism) that the Christian democratic welfare state has been in several ways a major inhibitor of what the author regards as the 'decomposition of Christian democracy' (p.235).

That reservation should not divert attention from the major message of this review: *Social capitalism* is an important scholarly contribution to the field of comparative public policy, and it will doubtlessly be soon regarded as a milestone in the literature on the impact of political parties on public policy.

Manfred G. Schmidt

C.J. van Montfort, **Institutionele hervormingen in theoretisch perspectief: civil society en de herstructurering van de beleidssectoren arbeid, gezondheidszorg en onderwijs**. Proefschrift, ISOR, Utrecht 1995

In zijn boek *Institutionele hervormingen in theoretisch perspectief* tracht C.J. van Montfort het concept van de 'civil society' nader vorm te geven. Hij probeert in de eerste plaats te komen tot een conceptuele afbakening van het begrip 'civil society', hierbij voort-